

АСТРОНОМСКО ДРУШТВО „НОВИ САД“ – АДНОС

ЈАРОСЛАВ ФРАНЦИСТИ

Астрономско друштво „Нови Сад“ – АДНОС, 21000 Нови Сад, Југославија

Астрономија у Новом Саду има дугу традицију. Још у XVIII и XIX веку било је у нашем граду интелектуалаца који су писали чланке, књиге, календаре и сл. из астрономије и тако популарисали у народу ову науку. Али организована популаризација астрономије почиње после II светског рата почетком 50-тих година када се широм Војводине оснивају Народни универзитети. Међу професорима који су држали бројна предавања, посебно се истицао професор физике Живојин Ћулум. Постоји забележен податак да је он у периоду 1950 – 1953. одржао 78 предавања из астрономије.

Шира и свестранија популаризација астрономије у Војводини почиње оснивањем Подружнице Астрономског друштва „Руђер Бошковић“ из Београда. Подружница је основана средином октобра 1954. године при Вишој педагошкој школи у Новом Саду, под руководством проф. Ж. Ћулума. Највише у чланству имала је 140 лица у току 1956. године. Укидањем ВПШ – 1962. године подружница престаје са радом. Чланови су у периоду 1954 – 1962. година организовали велики број јавних посматрања неба и бројна предавања. Међу предавачима истичу се: проф. Ж. Ћулум са око 600 предавања, Мирко Стојадиновић са 100 и проф. Божидар Јовановић са око 20 предавања.

Најава појаве изузетно сјајне комете „Кохоутек“ крајем 1973. године привукла је велику пажњу омладине па проф. Ж. Ћулум и Јарослав Францисти покрећу иницијативу за обнову рада подружнице. Међутим, законски прописи нису дозвољавали такав облик друштвеног рада, па је ова иницијатива усмерена на оснивање Астрономског друштва, првог у Војводини. Оснивачка скупштина Астрономског друштва „Нови Сад“ – АДНОС, одржана је на Природно-математичком факултету у Новом Саду, 4. марта 1974. године. У периоду 1974 – 1976. године за посматрања су коришћени телескопи рефрактори „Negretti i Zambra“ 76/1200 mm позајмљен од Института за физику и РШТ (руски школски телескоп) 80/800 mm позајмљен од Астрономског друштва „Руђер Бошковић“ из Београда. У мају 1976. године средствима СИЗ-а за научни рад Војводине од фирме „Tasco“ у САД купљени су телескопи: „20 T Observatory“ 108/1600 mm, „10 K“ 80/1200

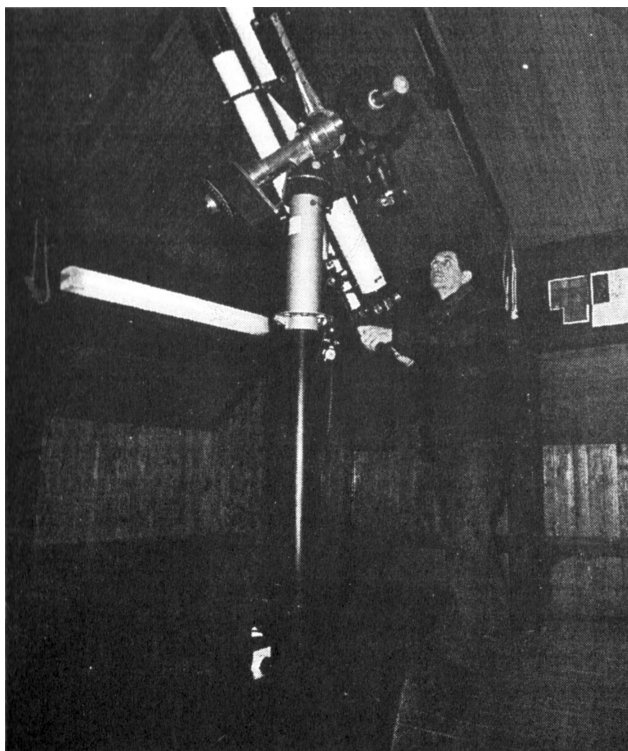
mm и „14 T“ 60/900 mm, са одговарајућим оптичким прибором потребним за астрономска посматрања. У периоду 1976 – 1986. комплетно је опремљена фотолабораторија, купљена наставна средства (графоскоп, диа пројектор, кино пројектор итд.) а за потребе астрофотографије набављени одговарајући телеобјективи: Zeiss Sonar 180 mm / f: 2,8; Pentacon 300 mm / f: 4; Pentacon 500 mm / f: 5,6; МТО 100 1000 mm / f: 10 итд. Захваљујући сретним околностима 1991. године добијени су рефлекторски телескопи „MEADE“ 200/1500 mm и 102/1000 mm. За припрему и обраду астрономских посматрања од 1989. године користио се рачунар „ATARI 1040 ST“, а од 1994. године РС 486/100 MHz.

Слика 1. Зграда Опсерваторије на Петроварадинској тврђави.

За изградњу Народне опсерваторије на Петроварадинској тврђави било је неколико иницијатива: 1955. проф. Ж. Тулум, 1959. Петар Кубичела и Ж. Тулум, у кругу Универзитета 1963. проф. Ж. Тулум, 1975. године на углу Сремске и Радничке улице Јарослав Францисти и 1982. године чланови АДНОС-а на брду Мишелук. Оне нису биле реализоване јер није било потребне подршке градских власти. Тек иницијатива покренута у јуну 1984. године у сарадњи са Туристичким савезом града дала је резултате. За потребе Народне опсерваторије добијен је одговарајући објекат на Петроварадинској тврђави. То је зграда бивше стражаре на улазу на задњи плато тврђаве тзв. „Hornwerk“. Објекат је у периоду 1985 – 1989. године добровољним радом чланова, организацијом великог броја радних акција адаптиран за потребе мање Астрономске опсерваторије. У приземљу

се налази мања сала (капацитета 30 места), канцеларија-библиотека (са око 300 књига и 1000 часописа), фотолабораторија и тоалет, а на спрату-мансарди налази се астрономска посматрачница. Седиште АДНОС-а у периоду 1974 – 1982. било је на Природно-математичком факултету, у периоду 1982 – 1989. на Институту за географију, а од 1989. године налази се у објекту Астрономске опсерваторије на Петроварадинској тврђави.

Слика 2. Телескоп рефрактор „Таско 20Т“ 108/1600 mm.

За изградњу Планетаријума у Новом Саду, било је неколико иницијатива: 1955, 1960. и 1969. године проф. Ж. Ђулум; 1977. и 1985. године Јарослав Францисти. Иницијативе нису дале резултата због невероватне незаинтересованости градских власти. Крајем 1992. године од Морнарничке академије ВЈ добијен је за потребе планетаријума уређај „Zeiss ZKP-1“. Од надлежних градских власти 1996. године добијен је простор на Петроварадинској тврђави погодан за смештај Планетаријума. У току је израда пројекта за његову адаптацију.

Председник Друштва у периоду 1974 – 1980. године био је проф. Ж. Ђулум, у периоду 1980 – 1984. проф. др Божидар Јовановић, а од 1984. године до данас је др Ђура Паунић. Секретар Друштва од оснивања до данас је Јарослав Францисти.

Активност Астрономског друштва састоји се у одржавању научно-популарних предавања, организовању јавних посматрања неба, приказивању научно-образовних филмова, издавању књига, брошура, постера и сл. сарадњи са основним, средњим школама и гимназијама, факултетима и сродним клубовима и астрономским друштвима. Научно-популарна предавања реализују се у оквиру циклуса „АСТРОНОМИЈА у 24 предавања“ која се организују сваке јесени почев од 1974. године. Предавања почињу прве седмице октобра и трају до краја априла, с тим да је пауза за време зимског распуста. Предавачи су познати професори Универзитета у Новом Саду и чланови АДНОС-а. На предавањима сваке године укупно присуствује око 1500 посетилаца. У периоду од прве седмице маја до краја септембра организују се „АСТРОНОМСКЕ ВЕЧЕРИ“ на Астрономској опсерваторији на Петроварадинској тврђави, у оквиру којих се приказују научно-образовни филмови и организују јавна посматрања астрономских појава и небеских тела. На овим посматрањима сваке године присуствује око 2000 посетилаца. У чланству Астрономског друштва има преко 200 чланова, међу којима је око 20 стално активно. Они у току једне године обаве око 50 астрономских посматрања и астрографских снимања неба.

ASTRONOMICAL SOCIETY „NOVI SAD“ – ADNOS

JAROSLAV FRANCISTY

Astronomical Society „Novi Sad“ – ADNOS, 21000 Novi Sad, Yugoslavia

Abstract. Astronomical Society „Novi Sad“ – ADNOS, is founded in 1974. The first astronomical amateur group was organized in 1954 at the Higher Pedagogical School as part of the Astronomical Society „Rudjer Bošković“ from Belgrade. Professor of physics Živojin Čulum (1911 – 1991) was the most active in popularizing astronomy in Novi Sad and in Vojvodina. After many efforts (in 1955, 1959, 1963, 1975, 1982 and 1984) in 1984 a building in the Petrovaradin fortress was obtained for People's Astronomical Observatory. The main telescopes of the Observatory are: a refractor „Tasco 20T“ 108/1600 mm and a reflector „Meade“ 200/1500 mm. The Observatory has photo laboratory, CCD, all equipment for pedagogical activity, and computers Atari 1040th and PC 486/100 MHz. The Astronomical Society organizes astronomical meeting every Tuesday. From October to April these meetings are dedicated to popular lectures in astronomy, held in the Institute of Mathematics. From May to September these meetings are engaged in astronomical observations at the Observatory. In these activities participate 5000 persons from Novi Sad and Vojvodina. The Astronomical Society plans the erection of a small planetarium in the Petrovaradin fortress.